

Т.М. Галай, Ю.І. Гринда,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,

м. Івано-Франківськ

ЕКСПЛІЦИТНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ НЕЗГОДИ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Статтю присвячено дослідженню експліцитних засобів вираження та функціонування мовленнєвих актів незгоди в англомовному художньому дискурсі.

The article is devoted to the research of the explicit means of expressing and functioning of the speech acts of disagreement in the English literary discourse.

Досліджувані проблеми в галузі прагматики, зокрема мовленнєвого акту незгоди, є, поза сумнівом, важливими у зв'язку з розвитком комунікативної лінгвістики, яка розглядає комунікативну компетенцію, як внутрішню здатність і готовність індивіда спілкуватися іноземною мовою. Сучасна наука спрямована на дослідження функціональної сторони мови, вивчення ролі особистості в процесі комунікації. Мова є засобом реалізації інтенцій індивіда, які завжди спрямовані на співрозмовника, тому аналіз досліджуваного явища пов'язаний із взаємовідносинами комунікантів у мовленнєвому акті. Недостатнє вивчення висловлювань зі значенням незгоди зумовило вибір теми нашого дослідження.

Відомо, що значення незгоди може передаватися різними способами. Одним з них є спосіб, де за допомогою допоміжного дієслова заміщується повнозначне, смислове дієслово:

– “*She’s a remarkable nice woman....You’d like her, Wally.*”

– “*I would not,*” said Wallace [7, с. 123].

Таким засобам вираження незгоди присвячено немало наукових праць: І.Б. Васильєва [3], Э.Н. Андриевская [1], П.А. Афанасьев [2], О.И. Еременок [4] та інші.

Метою цієї роботи є виявлення та різнобічне вивчення особливостей вживання експліцитних мовних засобів вираження незгоди в англомовному художньому дискурсі.

Мовленнєвий акт незгоди – це акт вербальної взаємодії мовця і слухача, іллокутивною метою якого є маркування сказаного співрозмовником як такого, що не відповідає дійсності або інтересам (можливостям) мовця. Негопозитивний мовленнєвий акт належить до класу реактивних МА [5, с. 16].

Для **експліцитних мовних засобів вираження незгоди**

обов'язковою є повна реалізація в структурі речення елементів значення незгоди. Під експліцитними засобами вираження незгоди ми розуміємо висловлювання, у семантичній структурі яких присутня сема очевидної незгоди. Експліцитну незгоду виражають лише комунікativi, адже наявність семи очевидної незгоди характерна для замкнутого ряду одиниць, яким притаманний високий ступінь рекурентності [5, с. 18]:

– "...*Sonia mentioned your plans for Christmas dinner. Obviously you'd discussed it.*" – "*Wrong!*" he said crisply [11, с. 102].

Отже, засобом вираження експліцитної незгоди є комунікativi. Слід розрізняти такі групи комунікативів:

– **Однослівні комунікativi.**

Найпоширенішими однослівними комунікативами є: *no, nope, never, wrong, nonsense.*

Дуже часто незгода виражена за допомогою заперечного слова "*No*" та реалізується в одному із видів діалогічної єдності – у діалозі "питання-відповідь":

1. – "*It was curious my not wanting to know her, wasn't it?*" – "*No; I don't think so*" [12, с. 44].

2. – "*But I suppose you will be back soon?*" – "*No, I am going to be out of England for six months*" [12, с. 116].

Достатньо високу ступінь рекурентності має також комунікатив "*Never*". Він може означати:

а) відмову від пропозиції:

– "*Maybe, Rachael, you should just sell the place.*" – "*Never!*" She tossed up her head [11, с. 56].

б) заперечення попереднього висловлювання:

– DEELEY: "...*I bought you a few drinks myself.*"

– ANNA: "*You?*"

– DEELEY: "*Sure.*"

– ANNA: "*Never*" [9, с. 363].

Поряд із прямими засобами використовуються також непрямі мовленнєві акти, за допомогою яких автор має можливість висловити буквальне значення сказаного, не образивши нічиїх почуттів.

Наприклад:

1. – "*Oh, don't you see?*" cried his wife. "*They are merely asking you because you're my husband. It's humiliating.*" – "*Nonsense.*" replied Edward laughing. – "*And if they are, what do I care? I'm not so thin-skinned as that*" [8, с. 70].

2. – "*Aren't you coming for another couple of months?*" – "*I don't think Blackstable suits me very well. I'm always ill there.*" – "*Oh, nonsense. It's the finest air in England...*" [8, с. 210].

У наведених прикладах мовленнєвий акт незгоди виражений за допомогою однослівного комунікативу "*Nonsense*", що є також лек-

сичним засобом висловлювання незгоди. Його емоційне значення підсилене використанням вигуку “Oh”.

– **Надслівні комунікативи** зі значенням незгоди також групуються навколо декількох основних ядерних значень.

Найширше представлена група зі значенням “*certainly not*”: *no chance!, no way!, not half!, no fear!, no go!, not much!, not on any account!, not a bit!, by no means!* та інші.

Найширше вживаються комунікативи “*Not a chance*” та “*No way*”. Ці комунікативи близькі за значенням і вживаються в аналогічних контекстах. Так, вони можуть виражати:

а) заперечення сказаного співрозмовником:

– “*I understand what’s happening, of course. You’re sick with jealousy.*”

– “*No way!*” *Rachael shrugged with commendable coolness* [11, с. 94].

б) неприйняття пропозиції співрозмовника:

1. – “*What would you say to opening the beaches, just for the Fourth of July week-end?*” – “*Not a chance.*” [6, с. 40].

2. – “*My everyday rate’s two hundred a day. But this is special. I think you’ll pay double.*” – “*Not a chance*” [6, с. 50].

в) відмову виконати дію:

– “*Do you believe that! He actually said that to me!*” *Sawyer snorted angrily. Always the peacemaker, Adam says.* – “*...He’s got a hell of a load to carry around. Cut him a little slack, call him back.*” – “*No way*”, *Sawyer seethed* [7, с. 124].

Негативну відповідь на запитання співрозмовника передає також комунікатив “*Not half*” та “*Not a bit*”. Наприклад:

1. DOOLITTLE “*This, I tell you. Look at it. Look at this hat. Look at this coat.*”

PICKERING “*Has Eliza been buying you clothes?*”

DOOLITTLE “*Eliza! Not she. Not half. Why would she buy me clothes?*” [10, с. 54].

2. LIZA “*Drank! My word! Something chronic.*”

MRS. EYNSFORD HILL “*How dreadful for you!*”

LIZA “*Not a bit. It never did him no harm what I could see. But then he did not keep it up regular*” [10, с. 40].

Щодо експліцитних засобів вираження незгоди, потрібно зазначити, що існують граматичні та лексико-семантичні засоби вираження даного мовленнєвого акту. Розглянемо перший підклас лексичних діалогічних єдностей (ДЄ). Наприклад:

1. – “*Dr Ramsay is coming to luncheon tomorrow,*” *she said. “I shall tell them both that I’m going to be – married to you.” – “He won’t like it,” said Craddock rather nervously. – “I’m sure I don’t care. If you like it and I like it the rest can think what they like*” [8, с. 22].

2. – *"Do you think of calling yourself Ley-Craddock or Craddock-Ley, or dropping the Craddock altogether?"* – *"Well, to tell you truth, I hadn't gone so far as that yet."* Bertha gave a little scornful laugh. *"I think the idea is utterly ridiculous."* – *"I don't see that; I think it would be rather an improvement."* – *"Really, Edward, if I was not ashamed to take your name, I don't think that you need be ashamed to keep it"* [8, с. 187].

Тут автор використовує анафоричні ДЄ, тобто у першому прикладі компонент керівної репліки представлений таким анафоричним елементом, як *"It"* (*it=marriage*). У другому прикладі цим елементом є *"That"* (*that=idea*).

Наступним прикладом лексичних діалогічних єдиностей є ітеративні ДЄ, де за допомогою повтору компонента чи цілої репліки автор висловлює незгоду із своїм співбесідником. Наприклад:

1. – *"You're very emphatic, dear doctor,"* said Miss Ley. *"Who is this gentleman?"* – *"He isn't a gentleman,"* said Dr. Ramsay, becoming purple with vexation [8, с. 29].

2. – *"What are you thinking about Aunt Polly?"* she asked. – *"I was thinking that one must be very penetrative to discover woman's emotions from the view of her back hair."* – Bertha laughed: *"I don't think I have any emotions to discover. I feel –, she sought for some way of expressing the sensation. "I feel as if I should like to take my hair down"* [8, с. 11].

Незгода з певним твердженням може бути виражена за допомогою запитання, як у прикладі:

– *"You have never shown any interest in the chickens before Aunt Polly."*

– *"Haven't I, my dear? Don't you remember last night I remarked how tough was that one we had for dinner? How long have you known Bertha, Mr. Craddock?"* [8, с. 33]

Прямі мовленнєві акти передаються переважно за допомогою таких граматичних форм як *"do not"*, *"cannot"*, та *"is not"*. Наприклад:

1. – *"Oh, bother the farm. It's our honeymoon."* – *"I don't think I could possibly stay away more than a fortnight"* [8, с. 51].

2. – *"I wonder if you realize what pain you cause me at times,"* said Bertha.

– *"Oh, I don't think I do anything of the kind"* [8, с. 82].

Такі прямі висловлювання незгоди як *"I don't think"*, *"I don't see"*, *"I can not agree"* використовуються дуже рідко у повсякденному житті. В даному випадку автор застосовує їх для того, щоб чітко та повно передати думку. В прикладах 2 і 3 автор використовує вигук *"Oh"* для того, щоб показати глибину почуттів співбесідника. Даний вигук позбавлений логічного значення; йому притаманне тільки емоційне значення.

Підсумовуючи результати дослідження, можемо зробити висновок, що мовленнєвий акт незгоди може бути виражений прямо для

досягнення більш чіткіших цілей.

Положення, викладені в даній роботі, не вичерпують повністю проблеми мовленнєвого акту незгоди. Вони відкривають перспективи подальших досліджень. Як покаже лінгвістичний аналіз, незгода з думкою співрозмовника є явищем, яке, з одного боку, пов'язане зі спілкуванням, а з другого боку – з соціально-культурними структурами та процесами.

Отже, при вивченні цього явища не слід обмежуватися лише набором граматичних і стилістичних правил. Дискурсний аналіз має містити елементи соціального та культурологічного аналізу. Саме тому розглянуті в даній роботі проблеми можуть одержати подальший розвиток у працях, спрямованих на контекстне дослідження процесу спілкування, зокрема й в інших дискурсах.

Література

1. Андриевская Э.Н. Формы выражения согласия/несогласия во французском диалогическом единстве // Тезисы конф. “Функциональные и семантические корреляции языковых единиц.” – К. – 1990. – С. 181-182.
2. Афанасьев П.А. Выражение подтверждения и отрицания в ответных репликах в современном английском языке: Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04. // Моск. гос. пед. ин-т. – М. – 1966. – 30 с.
3. Васильева И.Б. Какие типы кратких ответов существуют в английском языке? // Иностранные языки в школе. – 1959. – №3. – С. 32-40.
4. Еременок О.И. Ответно-воспроизводящий повтор в современном английском языке: Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04. // Одесский гос.ун-т, 1984. – 16 с.
5. Рудик І.М. Комунікативно-прагматичні типи висловлювань зі значенням згоди/незгоди в сучасній англійській мові: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 // Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, – 2000. – 20 с.
6. Benchley P. Jaws. – London: Pan Books, 1976. – 285 p.
7. Hemingway E.A Farewell to Arms. – Санкт-Петербург: Original Reading. – 2004. – 413 p.
8. Maugham W.S. Mrs Craddock. – USA: Penguin Books, 1994. – 255 p.
9. Redgate J. The Killing Season. – London: Corgi Books, – 1970. – 190 p.
10. Shaw B. Pygmalion. – М.: Higher School Publishing House, – 1972. – 114 p.
11. Way M. The Carradine Brand. – N.Y.: Harlequin Books, – 1994. – 187 p.
12. Wilde Oscar. The Picture of Dorian Gray. – М., Foreign Languages Publishing House, – 1958. – 286 p.